

Uredba o prenosu poslov prosvete z države na banovino Hrvatsko

Izšla je uredba o prenosu prosvete z države na banovino Hrvatsko. Ker uredba sama v veliki meri interesira tudi slovensko učiteljsko, jo prinašamo v celoti.

Čl. 1. Banovina Hrvatska odloča na svojem področju v smislu odstavka 1., čl. 2. uredbe o banovini Hrvatski o vseh poslih iz resora ministrstva prosvete, v kolikor ti posli niso pridržani državi.

Čl. 2. Ministrstvo prosvete izdeluje zakonske osnove o postavljanju občin načel prosvetne politike za vso državo.

Čl. 3. Ministrstvo prosvete obdrži odločanje v sledečih poslih:

1. Sklepanje in izvrševanje mednarodnih šolskih in prosvetnih konvencij.

2. Določevanje občin predpisov potom zakona o manjšinskih šolah.

3. Posli vzdrževanja kulturnih zvez z inozemstvom in mednarodni kongresi.

4. Posli osrednjih znanstvenih kongresov za vso kraljevino.

V kolikor se vršijo ti kongresi na področju banovine Hrvatske, spadajo v njeno kompetenco.

5. Zbiranje in objavljane statističnih podatkov o vseh šolah in prosvetnih ustanovah, kakor tudi o narodnem izobraževanju, s tem, da se na področju banovine Hrvatske ti podatki zbirajo potom banske oblasti.

Čl. 4. Zaradi zavarovanja enakosti in enakopravnosti v zvezi z verskimi zakonitimi ustanovami, kakor tudi ostalih predpisov, s katerimi se urejajo razmerja med državo in posrednimi verskimi skupinami, ostanje posli verskega pouka pri ministrstvu za vero.

Čl. 5. Učitelji vseh šol in dijaki lahko ustanavljajo strokovna združenja, katerih delovanje se razprostira na vse državno področje.

Čl. 6. Diplome domačih šol veljajo v vsej državi.

Z državnim zakonom se bodo predpisali pogoji o nostrifikaciji diplom iz tujih vseučilišč in visokih šol.

Čl. 7. Pri ministrstvu prosvete se bo ustanovila splošna prosvetna posvetovalnica za proučevanje prosvetnih vprašanj, v kolikor so važna za vso državo, za dajanje mišljenja o teh vprašanjih, za koordinacijo prosvetne aktivnosti v vsej državi, kakor tudi za izenačenje znanstvene in šolske terminologije. Sestavo in delokrog tega posvetovalnega sveta bo predpisalo ministrstvo s posebno uredbo.

Čl. 8. Pristojnost glavnega prosvetnega sveta preneha v poslih, prenešenih s to uredbo na banovino Hrvatsko.

Čl. 9. Umetniški svet obdrži svojo dosedanjjo pristojnost s tem, da preneha njegova pristojnost za posle, v kolikor o njih odločuje banska oblast banovine Hrvatske.

Čl. 10. Ustanove, katerih delokrog je razširjen na dve ali več banovin, ostanje v delokrogu države. Ustanove (zadružbine), katere upravlja ali nad katerimi vršijo nadzorstvo kr. banske uprave dunavske, zetske, drinske in vrbaske banovine in katerih sedež je na področju delokroga v srezih, ki spadajo v banovino Hrvatsko, preidejo pod upravo in nadzorstvo banske oblasti banovine Hrvatske.

Ustanovski (zadružbinski) svet preneha biti kompetenten za vse ustanovske (zadružbinske) posle na področju banovine Hrvatske.

Čl. 11. Predpisovanje predpisov o avtorskem pravu ostanje v delokrogu države. O koncesijah za avtorska pravna posredništva

in nadzorstvu nad njimi, bo izdana posebna uredba.

Čl. 12. Oceanografski institut v Splitu, kot sestavni del znanstvene ustanove akademije znanosti in umetnosti srbske kraljevske akademije, ostanje pod neposrednim nadzorstvom ministrstva prosvete.

Čl. 13. Državne prosvetne ustanove in objekti na področju banovine Hrvatske preidejo v delokrog te banovine.

Čl. 14. Vse šole na periferiji banovine Hrvatske bodo imele šolsko področje v okviru te banovine.

V kolikor bi bilo potrebno, da se za šole v obmejnih krajih odredi šolsko poslopje, ki ni skladno s področjem banovine Hrvatske, bosta šolsko področje teh šol odredila soglasno ministrstvo prosvete in ban banovine Hrvatske.

Dokler se v banovini Hrvatski ne osnuje učiteljska gospodinjstva šola, se lahko sprejemajo tudi učenci s področja banovine Hrvatske v gospodinjstvo učiteljsko šolo v Prokuplju. To načelo velja za vse vrste šol, ki obstojajo ali bodo obstojale samo v banovini Hrvatski ali samo izven nje. Natančnejše odredbe v tem pogledu bo izdalo ministrstvo prosvete v soglasju z banovino Hrvatsko.

Za prehod iz šol na področju banovine Hrvatske v šole iste vrste na ostalem področju kraljevine in obratno, veljajo predpisi o prehodu na domačih šolah.

Čl. 15. Za izvrševanje zakona in občin načel prosvetne politike odnosno predpisov, za katere izdajanje je merodajna država, bo ministrstvo prosvete izdalo splošna navodila za njihovo porabo in za izvrševanje nadzorstva nad vršenjem teh predpisov v smislu čl. 14. uredbe o banovini Hrvatski.

Čl. 16. Vsem komisijam za polaganje državnih strokovnih izpitov, disciplinska sodišča, odborom prvostopnih oblasti in vrhovnim komisijam za ocenjevanje, katere so izven banovine Hrvatske, preneha kompetenca za izpraševanje, sojenje in ocenjevanje uslužbencev prosvetnega resora na področju banovine Hrvatske.

Ravno tako preneha biti kompetentne vse komisije na področju banovine Hrvatske, ki odločujejo o uslužbenih izven tega področja in bo minister prosvete odredil, katere komisije bodo za njih merodajne.

Čl. 17. Vsi nerešeni predmeti o zadevah, ki po tej uredbi preidejo v delokrog banovine Hrvatske z dnem objavljanja te uredbe, se bodo odstopili za nadaljnje delo banski oblasti banovine Hrvatske.

Čl. 18. Ta uredba stopi v veljavo z dnem objavljanja v Službenih novinah.

Šolski radio

—r. Torek, 19. decembra: Razvoj glasbil, predavanja z glasbenimi vložki po sledečem sporedu: Glasbila starih kulturnih narodov. Glasbila današnjih primitivnih narodov. Današnja glasbila. G. Stanko Prek.

—r. Petek, 22. decembra: Božič slovenskega kmeta; predavanje z glasbenimi vložki, g. Viktor Pirnat.

—r. V kmetijskem radiu bo v nedeljo, 17. decembra, ob 17. uri predaval g. inž. Anton Greif: Ovčereja v Sloveniji.

va zemlje ne more napraviti na naše oko nič kaj prijaznega vtisa, in taki so vsi hribi daleč naokoli, brez pošene trave, brez dreves, — Vzpenjamo se na hrib, zdaj zdaj bom zagledal nekaj prijaznejšega, lepšega. Kaj se, prav tako lice kot prej, da skoro nimaš vtisa, da se pomikaš naprej. Vedno eno in isto.

V takem razpoloženju z nič kaj dobrimi vtisi se pripeljem po neprečeti ovinkih in klancih, od tod tudi ime Kriva Palanka, vanjo. Nehote te pri izstopu in pogledu na mesto samo spreleti občutek, da si preskočil v čas pred svetovno vojno. Popolnoma turški izgled mesta, avto pa obstopijo cigani. Tepejo se za prtljago potnikov. Prvi moment se ne vem kam obrniti, oni pa brez besede odnesejo prtljago v edino prenočišče; drugam ni mogoče in besede niso niti potrebne.

Seveda je sedaj prva pot do nadzornika. Vesel nas je bil vseh, drugi so prišli že pred menoj. Ve, da se ne vem kam obrniti in mi pomaga in svetuje kjer treba. Tako smo iz žandarmerijske stanice obvestili slugo iz moje šole, da pride s konji pome. Moja šola je namreč pol ure oddaljena od žandarmerijske stanice v Golešu, pa so oni obvestili njega. Presenečenje je bilo ta dan veliko. V šoli imajo v neki večji dvorani vsako soboto popolne ples. Nisem se mogel načuditi, ko sem tu našel i dekleta i fante v naši noši, ko ti plešejo prav dobro naše plesne kakor svoje kolo.

Drugi dan smo opravili še vse ostale formalnosti in hajd na pot. Prtljago na konje, pa počasi za njimi. Nekaj časa je pot še dobra, počasi pa se zoži v navadno konjsko stezo, dostikrat se pa sploh zgubi. Brez vodnika bi ne prišel nikamor, tako pa sem bil nekam brez skrbi. Gledal sem okoli, a vtisi se nič ne izboljšajo. Še vedno ista slika, utrjuje se le zavest, da se pomikam vedno bolj in bolj v notranjost, vedno dalje — dalje od prometnih zvez in kulturnega sveta. Nazadnje prispemo do vode. Mostov ali brvi nikjer in tedaj sem se hočeš nočeš moral povzpeti na konja. Spet nov občutek, če se nisi sedel na konju. Hvala bogu, da niso veliki in divji, privzdigniti sem

Stvarnost narekuje nove naloge

V zadnjem svojem dopolnilu, ki je izšlo pod gornjim naslovom v 18. številki »Učiteljskega tovarisa«, se sekcijsko vodstvo opira na »dva konkretna vzroka« za moje oddvojenost stališče glede presoje dogodkov na letošnji glavni skupščini v Banja Luki. Ne vem kako motivi so vodili avtorja tega dopolnila, da se je oprl le na ta dva konkretna vzroka in prezrl ostale vzroke, ki so navedeni pod točko 1. in 2. zadnjega mojega odgovora.

Med poslednjimi sem se oprl tudi na trditev M. J. in z njo resno računam, kljub

temu, da jo avtor pavšalno zavrača kot »neosnovano in neresnično«. Ravno tako pavšalno zavrača mojo trditev glede sestanka slovenske delegacije na skupščini, kljub temu, da sem v zadnjem svojem odgovoru določno pokazal, kje naj se avtor informira radi točnosti ozir. netočnosti teh trditev.

Ker je na ta način postala diskusija brezpredmetna, jo s tem s svoje strani zaključujem. Mencej Martin.

UČITELJI PRIPRAVNIKI IN NJIHOV POLOŽAJ

Moj položaj

Dopis iz vardarske banovine

Pisati ravno o svojem položaju je sicer morda malo absurdno oziroma egoistično, vendar se mi zdi, da bi ravno ob prikazu svojega položaja mogel vsaj v osnovah pokazati položaj nas vseh, ki smo bili nastavljeni v vardarski banovini, ker so osnovne prilike, vsaj v kolikor jih poznam, za nas vse v glavnem iste — pa bi tako hotel ob tem prikazu zavzeti svoje subjektivno stališče do teh namestitev, ki so dvignile mnogo vsemogočih komentarjev. Ko bodo svoje misli podali tudi ostali tukajšnji naši učitelji, se bo videlo, v koliko se moje osebno mišljenje krije z objektivnostjo in bi na ta način moglo dobiti zaokrožen pregled preko tega problema, ki v svojem bistvu ni tako enostaven, da bi obsegal morda samo melanholično domotožje po domu, kot se to na prvi pogled misli.

Značilno je, da obstoja za tukajšnje učiteljsko parolo, da se tukaj dela, oziroma naredi, kolikor se pač more, kolikor pa se ne more, se pa ne more, da pa za to »more, kolikor se pač more« ne obstoja noben kriterij. Na mene je subjektivno to sicer zelo ugodno vplivalo, ker sem s tem dobil svobodne roke, in odgovornost največ samo nasproti samemu sebi, vendar objektivno gledano, je bilo spoznanje več ali manj zelo negativno. Ne pripisujem krivde za to morda tukajšnjemu učiteljsstvu, temveč izključno samo tukajšnjim prilikam samim, ki so nujno ustvarile to parolo.

Zamislite si, recimo, mojo Crno Reko, približno 1400 m visoko planinsko vas, s približno 60 iz blata zgrajenimi in s slamo kritimi hišami. Od železnice oddaljena 12 ur pešhoje, ali jahanja s konjem, ki je za nevajene človeka življenjsko nevarno. Ljudje živijo v nekakih zadrugah, to je, člani družine, ki se oženijo, ostanjejo s svojo družino še vedno v isti hiši, da tako večasih v prostoru 4 × 5 m z ilovnatim podom prebiva 20 do 30 oseb, odraslih in otrok, kjer otroci absolutno nimajo možnosti za niti najmanjše učenje doma. Ženijo se s 16—20 leti in spravljajo otroke na svet edino iz razloga, da si čimprej pridobijo delovno silo, brez ozira na to, da li so dane najnujnejše možnosti za življenje teh otrok. Ljudje pridelujejo svojo hrano, obleko doma, zemljo, na kateri spe, jim je dal Bog in tako potrebujejo od civiliziranega sveta izredno malo. Geografske prilike jim otežujejo zvezo s svetom in tako se rode, žive in umrjejo v svoji Crni Reki. Seveda hodijo nekateri na delo v rudnike, toda to so le izjeme. Večina ostane le doma. V svojih najprimitivnejših življenjskih prilikah, sredi te planinske zemlje, ki je po svojem zunanem izgledu, po svoji rjavi barvi, brez zelenja, po svojem sivorjavem kamenju nekako brez-

upna, v večni borbi s terenom, živi ta narod popolnoma drugačno življenje, ne samo telesno, temveč tudi duhovno. Dolgočasna pokrajina, vsa enobarvna, se odraža v melodiji in tekstu njihove pesmi, borba s terenom, oddaljenost od sveta pa je popolnoma izobličila njihovo pojmovanje časa. In še polno drugih razlogov in vzrokov je, ki so vplivali in še vedno vplivajo na njihovo dušo, ki jim določajo njihovo pot v življenju in narekujejo njih duševne in telesne potrebe. Tako predstavlja njihovo življenje neko svojstvo, ki se ne da primerjati recimo z življenjem našega naroda.

In radi te svojstvenosti, radi pomanjkanja najprimitivnejših materialnih pogojev, radi popolnoma drugačnih potreb in zahtev okolice in radi kulturne stopnje, na kateri ljudstvo živi, je vsa moderna in najmodernejša pedagogika, vsa metodična izkustva in končno sam cilj šolskega dela na moji šoli — popolnoma prazen. Vsaka pedagogika je zrasla na gotovih tleh, v gotovi okolici in pod gotovimi pogoji, rasla je in se razvijala, veleumi so jo gradili desetletja in stoletja ob najugodnejših pogojih, preden smo jo mogli nazvati moderno.

Pedagogiko te zemlje, recimo za Crno Reko in njej slične vasi, ni gradil nihče in bog ve, če jo bo kdo. Saj je preteklo šele 15 let, odkar so v teh krajih šole.

In mi mladi abiturienti, iz popolnoma drugega sveta, smo prišli v te kraje, da poskušamo biti učitelji. Natrpani z vsemogočim znanjem, izvežbani v šolskem delu na vadbah, smo po treh letih čakanja na službo, pedagogsko že precej osiromašeni, prišli v ta drugi svet, 80 % nepismen, siromašen, duševno popolnoma drugačen, da ga vzgajamo. To se pravi biti gorski vodnik v hribih, ki jih še nikdar nisi videl. Postavljeni tako v razred, se lovimo v samem sebi, gledamo vse z očmi naših pedagoških razmer in krojimo našo naučeno in občuteno pedagogiko v te razrede. Pedagogike za to dušo ne bomo ustvarili in kar bo, bo le ponesrečen poizkus, ki se bo končal s spoznanjem, da je globoka resnica parola — »more se, kar se pač more«. Tudi drugi so spoznali to in po tem usmerili svoje delo. S tem ukoreninjenim spoznanjem bomo prišli nazaj v Slovenijo in si zopet krojili svoja pedagoška spoznanja za nove razmere ter jih mešali s svojimi, tu pridobljenimi. In tako se bo naša mentaliteta gnetla in gnetla in bog ve, kakšna bo njena oblika.

Pojem izvenšolskega dela bo v nas popolnoma obledel.

Ne da nimamo volje za to delo, da se držimo rezervirano od ljudstva, jaz za svojo osebo sem več med ljudmi kot sam s seboj, nimanja za vse okoli sebe.

Še zadnji del poti, najromantičnejši, podobna naših gora in eva za ovinkom moja šola. Vsa obsejana od mesečine, vsa bela sredi divjine, čisto sama kraljuje kot razgledni stolp, kot predstraža v ozko dolino. Tu naj bo od sedaj moj dom? Dobro je! brez predsodkov in spominov na prošlost je treba začeti z delom za bodočnost in šlo bo. Mir in tišina vladata v tej ozki presek, moti ju samo lahno šumljanje vode globoko v dolini, ki se sliši kot pesem o planinah, ki stoje mračno druga poleg druge in ki so gledale marsikakšno krvavo borbo. Njih sled se še danes pozna in še dolgo ne bodo mogli zabrisati sledov teh borb za svobodo, za pravico ljudi, ki tu žive skromno a trdo življenje. To je pesem vsega naroda tu okoli, ki si želi počitka in miru po teh borbah, ki pa bi spet vstal z vso neustrašenostjo in vero v borbo za svoje pravice, če bi mu jih kdo vzel. Take in slične misli so me obhajale prvo noč v samotni, med narodom, ki sem ga poznal samo iz literature, zdaj pa bom imel priliko in možnosti dovolj, da pridem z njim osebno v stike.

No začetek je bil že prav ta večer. Med potjo sva se marsikaj pogovorila s slugo. On je tu na šoli ves dan. Opravlja vsa dela, nadomestuje kuharico in poštarja. Za to delo je plačan seveda več kot sluga po naših šolah. Začudilo me je, s kakšno vztrajnostjo naju je čakal oče mojega sluga. Vse do 1 ure ponoči je nestrno sedel v šoli, v strahu, da se nama ni zgodila nesreča. Zaveda se dobro, da je Balkan nevaren, kjer se ti lahko na vsakem koraku zgodi nesreča, posebno ponoči, ko ne vidiš prepado, ki zijajo ob poteh. Opravičeval se je, da tu ni vsega kar bi moralo biti in česar smo navajeni. Mojevi vidj dosti sveta, bil je v balkanski in svetovni vojni, pa je še zmeraj korenina. Ve, da so ljudje na svetu, ki žive drugače kot oni in da jim ni lahko živeti v takih krajih, kjer je življenje enostavno in skromno. Zato mi je pripravljen že vnaprej posteljo s slamo postlano, kjer sem tudi kmalu sladko zaspal.

Kek Drago.

Pismo z bolgarske meje

Karamanica. Kot strela z jasnega neba je padla ta beseda. Kje naj bo to. Srez Kriva Palanka itd. itd. Toliko zemljepisnega znanja mi je po 3 letih brezposelnosti še ostalo, da sem takoj vedel brez karte, kje je to. Ali, srez obsega velik kompleks zemlje. Išči na karti, nič, niti občine ni nikjer. Leksikon tudi ni zadovoljiv. Ni druge pomoči — pismo srežu, sreskemu nadzorniku. Odgovor ni nič kaj zapeljiv in vabljev, pa vendar, s pogumom, saj si mlad in zdrav. Vleče te radovednost zakaj ne bi videl več sveta, druge kraje in druge razmere. S to željo v sreču sem težko čakal, kdaj me bodo spustili z orožnih vaj, da se preselim iz ene meje na drugo. Končno se razmere uredile — hajd v novo življenje, polno dela, skrbi.

Vožnja z železnico je dolga in utrudljiva, a nič zato, laže bom spal kjer koli, kajti ni gotovo, če bom imel posteljo kot doma. Sitnosti in neprilike sem imel že v vlaku, prtljage je bilo več kot dovolj, saj sem se peljal daleč od doma, pa se je treba pripraviti in vzeti s seboj marsikaj.

Na srečo so ljudje uslužni, za denar seveda in že vnaprej vedo, kaj in kam. Na postaji v Kumanovem čaka kočijaž, ki me je odpeljal v pol ure oddaljeno mesto, s prtljago vred prav do avtobusne postaje. Treba pa se je potegniti še z avtobusom 75 km do Palanke. Do odhoda je še dovolj časa, da sem si ogledal mesto z vseh strani. Treba se je bilo tudi založiti, zajtrkovati, ko pa naročim belo kavo, me začudeno pogleda, češ, ne rabimo tega, ni navade in moral sem se že prvi dan priotiti navadi zadovoljiti s čevapčiči za zajtrk. V avtu so že vedeli, da grem v Karamanico za učitelja in so pripravili najboljši sedež zame, tako da sem imel vso pot priliko opazovati pokrajino pred seboj. Tu se mi je prvič stisnilo srce. Iščem, prijaznih vasi, ljudi, vsaj kakšno znamenje življenja. Sem pa tja kakšna bajta iz hlovov in kamna, nepobeljena, neprijazna, kot je pokrajina sama. Rjava bar-